

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΕΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

10
1913

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ 1867

ΧΑΡΙΝ ΤΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ ΧΟΠΦ.

Εἰς τὴν ἐξαιρετικῶς ἐπιτυχῆ ἰχνηλασίαν τοῦ κ. Ἰωάννου Βλαχογιάννη χρεωστεῖται ἡ εὔρεσις ἐντύπου ἐγκυκλίου τοῦ Ἐπαμεινώνδου Δεληγεώργη ὡς ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, ἐκδοθείσης τῇ 31 Ἰανουαρίου 1863 καὶ ἀπευθυνομένης πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὲρ προστασίας τῶν ἐρευνῶν τοῦ γνωστοῦ Γερμανοῦ μεσαιωνοδίφου Καρόλου Χόπφ (Hopf), μέλλοντος νὰ περιέλθῃ τὴν Ἑλλάδα χάριν τῆς ἐξερευνησεως ἀνεκδότων πηγῶν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐγκυκλίου ταύτης, γραφείσης βεβαίως ἐπὶ τῇ βάσει σημειωμάτων αὐτοῦ τοῦ Γερμανοῦ ἐρευνητοῦ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἔτι καὶ σήμερον ἀνταποκρινομένη πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης. Διὸ καὶ δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον τὴν ἐκδοσιν αὐτῆς.

Οὕτως ὁ Χόπφ δεύτερος μετὰ τὸν κατὰ τὴν τετάρτην δεκάδα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος χάριν ἀναλόγου σκοποῦ περιηγηθέντος τὴν Ἑλλάδα Ἰωάννου Buchon ἐπελήφθη τῆς συστηματικῆς ἐξερευνησεως τῶν ἱστορικῶν πηγῶν τῶν μέσων αἰώνων μετὰ ταύτης τῆς διαφορᾶς, ὅτι ὁ μὲν Buchon περιωρίζετο εἰς τὴν εὔρεσιν λειψάνων τῆς φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ Χόπφ συνεπαλαμβάνετο καὶ τῆς μελέτης τῶν κατὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου. Δυστυχῶς ἔνεκα τῶν πολλῶν λόγων, δι' οὓς καὶ οἱ κατόπιν ἐρευνηταί, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπεχειρήθησαν ἀνασκαφαὶ μεσαιωνικῶν τοπίων, πολὺ πλείονα ἐδιδάχθησαν περὶ τῶν ἄνω θεμάτων ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν ἀρχείων τῆς Ἑσπερίας, μικρὸν ὑπῆρξε τὸ ὄφελος τοῦ Χόπφ ἐκ τῆς ἀνά τὴν Ἑλλάδα περιοδείας, ἐξαιρουμένης τῆς γνώσεως τῶν τόπων καὶ τῆς μελέτης μάλιστα τῶν κατὰ τὰς λατινοκρατουμένας Κυκλάδας, ὅπου δὲν ἔλειπον ἰδιωτικὰ καὶ συμβολαιογραφικὰ ἀρχεῖα καὶ ἄλλα μνημεῖα. Πολὺ δὲ περισσότερος ὑπῆρξε κατ' ἀναλογίαν ὁ ἀμητὸς αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων, ἐν αἷς καὶ παρ' ἰδιώταις ἐναπέκειντο πολλὰ καὶ ἀξιόλογα ἔγγραφα καὶ δημόσια ἀρχεῖα ὑφίσταντο ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τῆς βενετοκρατίας. Ἴσως δὲ ἤθελε φανῆ παράδοξον πῶς ἡ ὑπερ-

γική ἐγκύκλιος τοῦ Δεληγεώργη οὐδένα λόγον ποιεῖται περὶ διευκολύνσεως τοῦ ἔργου τοῦ Γερμανοῦ ἐρευνητοῦ ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ Ἐπτανήσῳ, ὅπου ἐκ τῶν προτέρων ἴδύνατο νὰ προσδοκηθῇ ἀσφαλεστέρα ἢ ἐπιτυχία. Ἀλλ' ὁ λόγος τῆς παραλείψεως εἶνε εὐνόητος. Καὶ δὴ ἡ Ἐπτανήσος δὲν ἀνήκεν ἀκόμη εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος τῇ 31 Ἰανουαρίου 1863, καθ' ὃν χρόνον ἐγράφη ἡ ἐγκύκλιος, τῆς ἐνώσεως αὐτῆς συντελεσθείσης μετὰ ἐν ὅλον ἔτος καὶ τέσσαρας μῆνας, τῇ 21 Μαΐου 1864. Ἄλλως δὲ γνωστικόν, ὅτι ὁ Χόπφ εἰργάσθη ἐν Ἐπτανήσῳ ἅμα τῇ ἐκ Γερμανίας καθόδῳ, ἐν ᾧ εὐρίσκατο καθ' ὁδὸν πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὅθεν ἔμελλε νὰ ἐπιληφθῇ τῆς περιοδείας τῶν χωρῶν τοῦ βασιλείου, ἐφωδιασμένος διὰ τῆς ὑπουργικῆς ἐγκυκλίου. Οὐ μικρὸν δ' ὠφελήθη ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς γνωριμίας τῶν τότε περὶ τὴν ἐρευνᾶν τῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ διαφόρων ἀπόψεων ἀσχολουμένων, οἵτινες ἦσαν ὁ Γεώργιος Φίνδαιου, ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Παῦλος Λάμπρος, μεθ' ὧν καὶ συνεφωτογραφήθη.

Περὶ δὲ τῶν ἐργασιῶν, εἰς ἃς ἐπεδόθη ὁ Χόπφ κατὰ τὴν ἐπισκεψιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἴδε καὶ Ῥωμανὸν (Γρατιανὸς Ζώρζης. Ἐν Κερκύρα. 1870 σ. 85 κ. ἑ.).

Ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου, κατατεθεῖσα ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνομολογικῆς ἐταιρείας ὡς δωρεὰ τοῦ κ. Βλαχογιάννη, ἔχει ὡδε·

Ἄριθ. Πρωτ. 3501

Διεκπ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς Γυμνασιάρχας, Καθηγητάς, Σχολάρχας, Διδασκάλους
καὶ δημοδιδασκάλους τοῦ Κράτους.

Ὁ Κύρ. Κάρολος Ὀψίριος, ἀνὴρ περίθλεπτος ἤδη κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπῃν, διὰ τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ ἐρεῦνας τὰς ἀφορώσας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Μεσαίωνα, καὶ ἰδίως τὴν κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν, καὶ πολλῶν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀξιολόγων πονημάτων συγγραφεὺς, προτιθέμενος νὰ συγγράψῃ καὶ γενικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, συνάγει πανταχόθεν τὰς ἐπὶ τούτῳ πηγὰς, ἃς προθύμως χορηγοῦσιν αὐτῷ πάντες οἱ φίλοι τῆς ἐπιστήμης.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ συντελέσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ ἔθνικοῦ τούτου θησαυροῦ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς

Πατριδος, σὰς προσκαλοῦμεν νὰ συμπράξῃτε δι' ἀνευρέσεως καὶ ἀντιγραφῆς μνημείων, δυναμένων νὰ διαφωτίσωσι τὴν τόσον ἔτι ἀσαφῆ ἐκείνην περίοδον τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἅπερ πεμπόμενα ἡμῖν θέλουσι διαξιδασθῆ τῷ σοφῷ ἱστοριογράφῳ Κ. Ὀπρῖῳ· ἔθεν εἰς ὑμετέραν ὁδηγίαν ἐπιτάσσομεν σαφέστερον τὰ εἶδη τῶν ζητουμένων μνημείων.

α'.) Χρυσόβουλλα, ἤτοι διπλώματα μετὰ σφραγίδων χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν δεσποτῶν τοῦ Μωρέως, καὶ εἴ τι ἕτερον τοιοῦτον, ἀπὸ τοῦ 1200 (Α. Κ. Κ. 6708) μέχρι τοῦ 1500 (Κ. Κ. 7008), καθ' ὅσον ἀφορῶσι τὴν στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, μέχρι δὲ τοῦ 1600 (7108), καθ' ὅσον ἀφορῶσι τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου· ἔτι δὲ διπλώματα Λατινικὰ καὶ Ἰταλικὰ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, διατηρούμενα ἴσως παρὰ τισὶ τῶν ἰδιωτῶν, μάλιστα ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει· διπλώματα ἐκδεδομένα ὑπὸ τῶν Δουκῶν ἢ ἄλλων ἐν Ἑλλάδι τιμαριωτῶν, δένδρα γενεαλογικὰ καὶ οἰκόσημα οἰκογενειῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ὑπαρχουσῶν ἢ ἐκλιπουσῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ κώδικες τῶν ἐκκλησιῶν περιέχουσιν ἐνίοτε ἐγγράφα παραχωρητήρια, ἤτοι ἀφιερωτικὰ κτημάτων, τιμαριωτῶν φράγκων ἢ τῶν δεσποτῶν τοῦ Μωρέως, ζητοῦνται ἀντίγραφα τοιούτων ἐγγράφων, γενομένων, ὡς πρὸς τὸν Μωρέαν, πρὸ τοῦ 1470 καὶ ὡς πρὸς τὰς νήσους πρὸ τοῦ 1566, ἔτι δὲ συμβόλαια μεταξὺ ἰδιωτῶν, συμβόλαια γάμων κλπ. καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς τὰς ὀρισθείσας ἐποχάς.

β'.) Χρονικὰ, ἔστω καὶ περικοπαὶ αὐτῶν, ἀν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἱστορίαν μονῆς τινος, ἢ περιέχουσιν ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἢ περὶ τινος χώρας, πόλεως, χωρίου τῆς Ἑλλάδος, ἀντίκουσι δὲ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1200 μέχρι τοῦ 1700 ἐποχὴν· ἐπίσης ἐπιζητήτα εἶναι τὰ Λατινιστῆ, ἢ Ἰταλιστῆ, ἢ Γαλλιστῆ γεγραμμένα, καὶ τὰ Ἑλληνιστῆ, ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἢ τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ. Ἰσως εὑρεθῶσι περικοπαὶ τοιούτων χρονικῶν προτεθειμέναι εἰς ἐκκλησιαστικὰ χειρόγραφα, ἅπερ ἐπὶ τούτῳ πρέπει νὰ ἐξετάζωνται.

γ'.) Μνημεῖα, ἤτοι ἐπιγραφαὶ Βυζαντιναὶ ὡς πρὸς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τοῦ 1200-1600· ἔτι δὲ ἐπιγραφαὶ Λατινικαὶ καὶ Ἰταλικαὶ τῶν αὐτῶν ἐποχῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ γοθθικῶν χαρακτήρων γεγραμμένα· σχέδια οἰκοδομῶν καὶ πύργων φραγκικῶν, οἵτινες συνήθως παλαιόκαστρα καλοῦνται παρ' ἡμῖν· καὶ τέλος ἀντίγραφα σφραγίδων εἰς τὰς αὐτὰς ἐποχὰς ἀναφερομένων.

Πεποιθότες, ὅτι θέλετε καταβάλλει τὸν ἀνήκοντα ζῆλον, ὅπως αἱ ὑμετέραι ἐρευναι κερποφορήσωσι κατὰ τὴν προσδοκίαν ἡμῶν τε καὶ τοῦ σοφοῦ ἱστοριογράφου, δεστικὸς εἶναι νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι ἡ χώρα μάλιστα ὑπὲρ ἧς μοχθεῖ δὲν θέλει ἀναδειχθῆ ἄγονος εἰς μαρτυρίαν τοῦ παρελθόντος αὐτῆς βίου, ἀπεκδεχόμεθα μετ' ἐλπίδος τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὑμετέρας προθυμίας.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 31 Ἰανουαρίου 1863.

Ὁ Ὑπουργὸς
Ε. ΔΕΑΜΓΕΩΡΓΗΣ

Μ. ΚΑΛΛΙΦΩΝΑ